

dicet et legis perfectionem in eo manifestet: *Finis enim legis Christus ad justitiam omni credenti (Rom. x).* Ante legem ergo Jacob de incarnatione Christi ait: *Non auferetur sceptrum de Juda, et dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est.* Ad David

autem, quia Christus de semine Juda, dictum est: *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam.* Patet ergo etiam prophetarum et patriarcharum oraculum pertinere ad dispensationem Domini nostri Jesu Christi.

HIERONYMI IN LIBROS REGUM PRÆFATIO

(Vide inter Opera B. Hieronymi, tom. VIII, col. 547.)

LIBER PRIMUS SAMUELIS,

qui nobis

PRIMUS REGUM.

CAPUT PRIMUM.

VERS. 1. — *Ramathaim Sophim, de monte, etc.* (ORIG., *hom. de Elcana.*) Sive *Armathaim*, quod in aſis codicibus habetur, etc., usque ad in quo nobilitas omnium virtutum fructificare dignoscitur.

(IB.) Hic habuit duas uxores, etc., usque ad hanc sobolem ex imitatione Annæ sicut et ipsa oremus.

(RAB., in *lib. Reg.*) Prius historicæ prophetiæ generatio dicenda, etc., usque ad cum soror ejus gauderet numerositate prolis.

(HIERON., *lib. de Nom. Heb.*) Elcana allegorice possessio Dei quæ est filius Dei, dicens: *Dominus possedit me*: qui bene vir unus, non numero, sed quia nunquam mutatur, nec a se aliter efficitur Deus. *Armathaim Sophim excelsa vel specula*, hæc est superna Jerusalem; de qua veniens, speculatione docuit, et morte sua possidere fecit.

Jeroſam, misericors.

Eliu, Dens meus.

Thoku, signatus.

Suph, effundens, quia per misericordiam ad nos veniens signatus in passione ait: *Deus meus, Deus meus (Matth. xxvii)*, ubi semetipsum exinaniens effudit, unde: *Unguentum effusum nomen tuum (Cant. i)*, effusam a suis invisibilibus ad nostra visibilia.

Ephrathæus, frugifer, quia donis Spiritus sancti abundat. *Ephrathæus* ab *Ephrata* uxore Caleb, vel *Ephrata* civitate, quæ post dicta est *Bethlehem*, vel ab *Ephraim* (ut nonnulli aiunt), quia fuit de *Ramatha* civitate *Ephraim*, quæ sita est in monte *Sophim*, qui mons est in tribu *Ephraim*.

(GREG., in *lib. Reg.*) *Phenenna* est synagoga, quæ secunda primum filios Deo per legem generabat, sed jam propter infidelitatem infecunda manet. *Anna* sterilis Ecclesia gentium quæ olim sterilis a prole spirituali, nunc gratia Christi redempta. *Anna* enim, quæ interpretatur gratia, Deo filios per baptismum et Spiritum sanctum gignit.

Silo. Est in nonagesimo milliario Neapoleos in regione *Athabitanæ*.

VERS. 3. — *Sacerdotes Domini* (GREG., *ibid.*). Quomodo sacerdotes Domini, qui inferius filii *Belial* di-

B cuntur? Eo tempore sacerdotes Domini dicti sunt, quando simulacrorum sacerdotes et falsorum deorum nominibus censebantur, ut hoc insigni ab illis discernantur. His enim verbis eorum fides, non vita, prædicatur, quia et pravitate exercebant operis, sed non errabant in fide conditoris.

Ophni, discalceatus, sive insania conversionis.

Phinees. (ORIG., *hom. de Elcana.*) Os mutum, scribas et Phariseos significat, etc., usque ad merito ergo dimissi sunt et Deo derelicti.

VERS. 4. — *Venit ergo dies et immolavit Elcana deditque Phenennæ, etc.* (HIER., *l. de tradit. Heb.*) Hæ partes, vestes intelliguntur, quæ in tribus festivitibus Paschæ videlicet, et Pentecostes, et Tabernaculorum, juxta morem illius gentis, uxoribus, et liberis, ac famulis dabantur.

Annæ autem dedit partem unam tristis, quia nec habebat filios quibus amplius daret. *Phenennæ*, id est synagogæ, et filiis dedit partes, id est, temporalia bona, juxta illud: *Dedit eis regiones gentium (Psalm. civ)*. Et quia primum credita sunt illis e quia Dei, *Annæ*, id est, Ecclesiæ gentium *dedit partem unam*, scilicet ingenium. Bene ait.

Tristis, quia concluderat Dominus vulvam ejus nondum enim advenerat tempus miserendi ejus, ut spirituali gratia fecundaretur. Sicut *Phenenna Annam*, ita synagoga gentilitatem despiciebat. Multi ex gentilibus Redemptoris adventum, ut in *Job* reperimus, expectaverunt, et quia in prece perseveraverunt, tandem redemptor fletu et non capienti cibum *Annæ*, consolationem adhibuit, dicens:

VERS. 8. — *Anna, cur fies?* Melior est Ecclesiæ vir suus, id est Christus, quam decem filii quos de synagoga edebat, qui Christum plus nonnunquam diligit, id est gratiam ejus, quam illos quos carnaliter pariebat.

VERS. 14. — *Dixitque ei.* Septuaginta, καὶ εἶπεν αὐτῇ κατὰρτιον ἑλί.

Usquequo ebria eris? Homo videt in facie, Deus in corde. Heli æstimabat ebriam qui tantum os intuebatur: Dominus autem respexit ad orationem ejus, qui videbat cor ejus. Hic autem traditur nobis forma orandi ut non in multiloquio, sed in compau-

ctione cordis et effusione lacrymarum oremus : **A**
quia *sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum*, etc.

VERS. 17. — *Heli ait, Vade in pace, etc. Et abiit mulier*, etc. Vides mulieris fidem? Priusquam acciperet quod postulaverat, perinde confisa est, quasi jam accepisset. In causa erat, quod orasset multo cum fervore, citra ullam hæsitacionem. Abiit pacato animo, quasi totum impetrasset. Insuper Deus totam anxietatem jam illi excussit ex animo, largiturus quod petebat. Hanc feminam imitemur, et in omnibus afflictionibus ad Deum confugiamus. Si nobis non fuerint liberi, ab illo postulemus, quos si acceperimus, multa cura educamus, etc.

VERS. 18. — *Vultusque illius non sunt amplius in diversa mutati*. (RAB. in lib. Reg.) Alia translatio : *Facies non concidit amplius*, quia certissime se credidit exauditam.

(Id.) Nequaquam enim Ecclesia a fide et dilectione Redemptoris in diversa declinando mutata est.

VERS. 19. — *Et recordatus est ejus Dominus*. (Id.) Quia Anna Dominum devòte postulavit, concepit et peperit. Sic Ecclesia per naturalem intellectum orans, mysterium incarnationis corde concepit, ore confessionis genuit.

VERS. 20. — *Vocavitque nomen ejus Samuel*. Id est Deus. Annæ primogenitus propheta. Quis est hic nisi Dominicus homo?

(RAB.) Samuel postulatio Dei vel nomen ejus : actor, scilicet nativitatibus ejus Deus, quia sterili oranti concessit filium. qui cunctis diebus sibi in templo deserviret.

(Id.) Ecclesia ex nationibus, etc., usque ad cum perfecta fide incarnationis junxit se primitivæ Ecclesiæ ex Judæis.

VERS. 23. — *Precorque ut impleat Dominus*. Quod novisti, vel suum quod promisit per Heli. cum ait : *Det tibi Deus petitionem*, etc.

Mansit ergo mulier et lactavit filium suum donec amoveret eum à lacte. Et adduxit. Non vult Anna puerum ducere ad domum Dei antequam ablactetur : quia Ecclesia nullum ad sacerdotium provehit dum lactis infantilæ particeps est, non solidi cibi et intelligentiæ spiritalis capax.

(Hieron., lib. de Trad. Hebr. in lib. Reg.) In Hebræo : *Modio farinæ*, sed vitio scriptorum depravatum est. Si enim cum tribus vitulis tres modios farinæ obtulit contra legem fecit, in qua dicitur : *Vitulum de armento unum, arietem unum, agnos agniculos immaculatos septem*, in sacrificiis eorum similæ oleo conspersæ tres decimas per singulos vitulos, duas decimas per arietem, unam decimam per agnum. Hæc vero decima; pars decima ephi erat. Unde intelligitur, quod Elcaha non obtulit tres modios farinæ, cum tribus vitulis, sed novem decimas.

VERS. 19. — *Et adoraverunt*. (Orig., ubi supra.) on invenitur orare in hoc cantico, etc., usque ad si autem dimiserit, vincit Amalec inimicus Dei

CAPUT II.

VERS. 1. — *Dilatatum est*. (RAB.) Quia sermo Dei non est alligatus in pressuris, non in præconibus alligatus.

(Id.) Christo, quem puerum amplectitur senex Simeon et cognoscit magnum dicens : *Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundum verbum tuum, in pace*. Quia viderunt oculi mei salutare tuum (Luc. II). Si lætatus fuero in salutari Dei, tunc dilatabitur os meum. Per meditationem scilicet verbi Dei, venit ad elevationem cordis, unde : *Os nostrum patet ad vos, o Corinthii, cor nostrum dilatatum est* (II Cor. V). Ex latitudine cordis ministratur sapientia ori.

VERS. 2. — *Non est sanctus*. (RAB.) Præter te, Domine, quia nemo sit nisi a te, et si sint, qui dicuntur dñi multi, et Domini multi, nullus tamen eorum naturaliter est id quod Deus est; quia ipse est solus, qui ait : *Ego sum qui sum* (Exod. III). Umbra enim ad comparationem corporis non est, vel factus ad comparationem ignis.

Ut est Dominus. (Id.) Non dicit nisi Dominus : *Sed nullus est sicut Dominus*, sanctus et sanctificans, justus et justificans.

VERS. 3. — *Nolite*. Redarguit Judæis et sapientes seculi, extollentes se contra scientiam Dei. Salomoni : *Altiora te ne quæsieris*, et tibi : *Deus in caelo, et tu super terram : sint pauci sermones tui*.

Vetera, etc. Quæ ad veterem hominem, fit est, carnalem conversationem pertinent, scientiam inquire, quæ non est nisi a Deo : quia ipse est scientiarum Dominus, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ.

Ipsi præparantur. Quia aufert se a cogitationibus, quæ sunt sine intellectu, vel ipsi præparantur cogitationes, id est manifestantur. Unde : *Dominus novit cogitationes hominum*.

Deus scientiarum. (RAB., ubi supra.) Ipse vos scit, etc., usque ad et ab illo non sunt a quo homines sunt.

VERS. 4. — (RAB.) Id est, intentio eorum, qui sibi potentes esse videntur, ut sine Dei auxilio divina possint implere mandata.

Et infirmi. (RAB.) Qui in Dei pietate confidunt, dicunt : *Miserere mei, Deus, quoniam infirmus sum* (Psal. VI). Infirmus erat gentilis populus, quando a testamento Dei alienus, nunc autem præcinctus robore, cum indutus scuto fidei et galea salutis, et gladio spiritus, poterit ignea tela diaboli extinguere.

VERS. 5. — *Saturati prius pro panibus*. Repleti prius Judæi, scilicet mysteriis eloquiorum pro panibus se locaverunt, id est, separaverunt a Deo : vel a propriis sedibus evulserunt, ne recipere Evangelium agens de pane qui de caelo descendit. Repleti fidem, qui et potentes, id est Israelitæ quibus credita sunt eloquia Dei, sed ancillæ filii, minorati sunt, qui se subtraxerunt, nec in Salvatorem crediderunt, et in ipsis panibus, id est divinis eloquiis tantum terrena senserunt. Gentes autem quibus non est data lex, postquam per Novum Testamentum ad illa elo-

quia venerunt, multum esuriendo terram transierunt, **A** Quod ne omnibus contingat Dominus quotidie in cœlis, id est, Scripturis et doctoribus, tonat.

Et famelici. Id est, gentiles prius egentes, panem verbi Dei jam gustant, quoniam suavis est. Tandiu pasti sunt scientia Dei.

Sterilis peperit. In septenario universitas Ecclesie designatur, unde et Joannes scribit septem ecclesiis, ad unius plenitudinem se scribere ostendens; unde: *Sapientia ædificavit sibi domum, et suffulsit columnas septem (Prov. ix).* Sterilis erat in gentibus Ecclesia, antequam iste fetus quem cernimus oriretur. Cernimus etiam terrenam Jerusalem secundam, nunc infirmatam: quia quicumque in ea filii liberi erant virtutis ejus: nunc vero ibi quoniam littera est, spiritus non est: amissa virtute infirmata est.

(RAB.) *Plurimos* in Hebræo et in LXX habetur *septem*. Judæi dicunt, quod nato Samuele, mortuus est primogenitus filius Phenennæ: et singulis Annæ nascentibus filiis, singuli Phenennæ sunt mortui. Sed Phenenna habuit septem: Anna vero quinque. Sed Hebræi duos filios Samuelis annumerant Annæ filios.

(ID.) Sterilem, etc., usque ad hac ejus paupertate ditati sumus.

VERS. 7.—*Pauperem*, etc. Jesum, qui propter nos pauper factus est, et ditat eumdem gloria resurrectionis.

VERS. 8.—*De pulvere*. De corruptione Christum, unde: *Nec dabis sanctum tuum videre corruptionem (Psal. xv).*

De stercore. (RAB., ubi supra.) Judaico populo, in quo cum se dixisset Apostolus Ecclesiam persecutum, quæ mihi, inquit, fuerunt lucra, propter Christum aestimavi stercorea [detrimenta] (Philip. iii).

Principibus. (ID.) Quibus dicitur: *Sedebitis super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel (Matth. xxv).*

Solium gloriæ. In æquitate Patris sedendo, et quia *Pater omne judicium dedit Filio, et quia regni ejus non erit finis (Joan. v).*

Cardines terræ. Quatuor scilicet plagæ mundi, in quibus dilatavit orbem Ecclesiæ, quæ a solis ortu usque ad occasum laudant nomen Domini (Psal. cxii).

Mystice, prædicatores, super quos orbis, id est, Ecclesia, fide eorum stabilitatur, de quibus dicitur: *Sub quo curvantur, qui portant orbem (Job. ix).*

VERS. 10.—*Dominum formidabunt.* Quia infirmum faciet adversarium ejus. Potest ex ambiguo Græco intelligi, et adversarium suum. Cum enim Dominus possidere nos incipit, adversarius noster ipsis fit; et vincitur a nobis, non viribus nostris, quia non in virtute propria potens est vir. *Dominum formidabunt.* Adversarii Judæi, super quos in cœlis, id est apostolis Dominus tonavit, quando eos terruit, gehennam minando, minas signis firmando: unde multi conversi sunt. Vel formidabunt in judicio, quem hic adversantes contempserunt, super quos tonabit, dicens: *Ite in ignem æternum (Matth. xxv).*

B *Christi sui.* (RAB., in lib. Reg.) Christiani populi, chrismate uncti: totum tamen corpus cum capite suo unus est Christus. Hæc Anna prophetavit mater Samuelis, in quo tunc figurata est mutatio veteris sacerdotii, et nunc impleta, quando infirmata est secunda, ut novum haberet sterilis in Christo sacerdotium.

In cœlis. (RAB.) Quia justa retributio futura est in die judicii, sed interim tonat de nubibus suis, quas Spiritu sancto implevit postquam cœlos ascendit.

Fines. Extrema hominis: quia non judicabuntur, quæ in melius vel deterius medio tempore commutantur, sed extrema in quibus fuerit inventus.

Et dabit. Id est, Christo.

Imperium. Id est Ecclesiam, unde: *Dabo tibi gentes hæreditatem tuam.* Vel imperium, id est potestatem judicandi, quia *omne judicium dedit Filio.*

Regi. (RAB.) Christiano populo cui dat virtutem regendi carnem, ut in eo vincat mundum, qui propter eum fudit sanguinem suum.

C *Interpretatur extraneus,* a Deo enim alienus est, qui subditos non corrigit. Ophni infamia conversionis, merito autem sic vocatur, qui differt converti in melius. Phinees orator, vel ori parcens. Duos Phinees sacerdotes legimus: alterum justum Eleazari filium, alterum injustum, filium Heli. Sacerdotes, qui custodiunt os suum, ne exeat inde aliquid pravum, in filio Eleazari signantur. Qui autem os habent obturatum, vel imperitia, vel peccatorum conscientia, filio Heli figurantur.

VERS. 12.—*Heli.* (ID.) Interpretatur extraneus, a Deo enim alienus est, qui subditos non corrigit. Ophni infamia conversionis, merito autem sic vocatur, qui differt converti in melius. Phinees orator, vel ori parcens. Duos Phinees sacerdotes legimus: alterum justum Eleazari filium, alterum injustum, filium Heli. Sacerdotes, qui custodiunt os suum, ne exeat inde aliquid pravum, in filio Eleazari signantur. Qui autem os habent obturatum, vel imperitia, vel peccatorum conscientia, filio Heli figurantur.

(RAB.) Refert Josephus, etc., usque ad et subditorum culpa illis imputabitur.

VERS. 19.—*Tunicam.* Tunica quam faciebat Anna, id est gratia, et puero tradebat; inceptiva doctrina est, qua fideles prima rudimenta accipiunt, unde: *Lac vobis potum dedi, non escam (1 Cor. iii).* Superhumerales vero lineum, castitatem et continentiam cum bonis operibus signat. Qui enim Domino ministrare desiderat, necesse est ut caste et continenter vivat, et bonis operibus se exerceat.

VERS. 25.—*Si peccaverit.* (HIERON., ubi supra.) Non eo modo peccatur in virum, quo peccatur in Deum, quia peccare in virum, id est contra proximum, levius est et venialius. In Deum vero peccare, id est a cultu ejus recedere: impietatis peccatum est, quod difficiliter punitur, et tardius remittitur. Et cum quis in virum peccat, placato viro facit sibi Deum placabilem. Sed cum quis in Deum peccat, quis orabit pro eo? id est, per quem sibi Deum faciet propitium? Non quod nulla speranda sit venia eis qui in divino peccant officio: sed major est poena, et tardior venia his qui in rebus Deo sacratis offendunt, quam si verbo vel facto læserint proximum, quia quanto major gloria, tanto gravior offensa.

VERS. 27.—*Patris tui,* etc. Aaron, scilicet. Quis enim alius fuit in Ægyptiaca servitute, qui post li-

berationem electus sit in sacerdotem? Quicumque enim ex ejus genere est, cum videt sacerdotium Christianorum pollere per mundum, sibi autem esse subtractum, dolore et mœrore tabescit.

VERS. 32. — *Æmulum.* (RAB.) Æmulus domus Heli fuit, Sadoch sacerdos, qui, abjecto Abiathar a Salomone sacerdotium, suscepit. Unde: *Proiecit Salomone Abiathar ne esset sacerdos Domini, ut impleretur verbum Domini, quod locutus est super domum Heli (III Reg. II).*

VERS. 33. — *Ut deficiant.* (RAB.) Ut semper scilicet sit de domo Heli in domo Domini, qui in dignitate sacerdotii videns alium substitutum, et se destitutum, deficiat animo et tabescat. Hæc autem mutatio sacerdotii, in Christo plene completa est, quæ a Samuele figurata: post Samuelem enim sacerdotes fuerunt de genere Aaron, Sadoch, et Abiathar, et alii usque ad tempus Christi.

VERS. 35. — *Et animam.* (Id.) Non habet Deus animam, sed tropice dicitur animam habere, etc., usque ad unde: *Et requievit domus Israel post Dominum (I Reg. VII).*

VERS. 36. — *Futurum est.* (Id.) Non proprie de domo Heli hoc dicitur, sed de domo Aaron, de cujus genere usque hodie veniunt et convertuntur.

Buccellam. (RAB.) *Panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita (Joan. VI).* Quia dixerat se dedisse cibos domui Aaron de victimis veteris testamenti, quæ fuerunt sacrificia Judæorum, dicit esse postulandam buccellam panis ad comedendum, quod est sacrificium Christianorum et pabulum animarum.

CAPUT III.

(RAB., in lib. Reg.) Unde in diebus illis non erat visio manifesta. Propter peccata enim populi et prælatorum non apparebat Dominus per visiones vel per angelicas responsiones, sicut patribus apparuit.

VERS. 3. — *Lucerna.* (Id.) Quæ ardebat in tabernaculo ante lucem diei. Sub luce enim diei exstinguebatur, lucebat autem usque in mane; vel hoc significat, quod Heli in cæcitate permaneret, donec funditus cum prole sua exstingueretur, id est moretur.

Mystice autem cæcitas Heli significat cæcitatem Judæorum, qui præsentem Salvatorem non agnoverunt, nec fulgorem miraculorum ejus, nec doctrinam, donec sacerdotium cum populo et templo everteretur.

VERS. 11. — *Tinnient.* (RAB.) Comminatio Dei est super Heli et super domum ejus, quia scilicet pro peccato filiorum Heli privabatur sacerdotio domus Domini, unde aures audientium tinnient stupore vehementi.

VERS. 17. — *Hæc.* Proverbium erat apud Hebræos. Est est sensus: Si absconderis mihi malum quod locutus est tibi Dominus de me, veniat super caput tuum.

VERS. 18. — *Et non.* (RAB., in lib. Reg.) Quia nihil ex his quæ locutus est Dominus, etc., usque ad certa causa utilitatis eorum hoc faciebat.

VERS. 20. — *A Dan.* (Id.) Per terminos Judææ universitatem plebis comprehendit. Dan viculus est in quarto a Paneade milliario, qui usque hodie sic vocatur: terminus Judææ provinciæ contra Septentrionem, de quo Jordanis erumpens a loco sortitus est nomen. Jor quippe fluvius vel rivum Hebræi vocant. Dan interpretatur *Judicium* vel *judicans*.

Bersabee. In tribu Juda vel Simeonis est vicus grandis in vicesimo ab Hebron milliario, vergens ad Austrum: in quo Romanorum positum est præsidium: a quo insipientes termini Judææ tenduntur usque ad Dan. Nec mirari debet quispiam, si civitates Judæ in tribu Simeonis vel Benjamin reperiat. Tribus enim Juda fortis et bellicosa sæpe adversarios superans, in omnibus tribubus tenuit principatum, ideo aliarum tribuum sortes in ejus funiculo computantur, alioquin in medio tribus Judæ habitasse Simeonem Scriptura manifestat.

CAPUT IV.

VERS. 1. — *Et factum.* *Israel,* Vir videns Deum, vel fortis cum Deo, hi sunt credentes. Philistiim cadentes poculo, scilicet dæmones, qui poculo superbix inebriati et ipsi ceciderunt, et homines pervertere festinant. Contra quos Israel, id est fideles ne cedant, sed superent, castrametantur juxta lapidem adjutorii, id est legem Christi, ubi lapis, id est Christus, invenitur, de quo: *Lapidem quem reproboverunt edificantes.* Sed dum fideles in lege Domini meditantur, ut Deum inveniant adjutorem, *Philistiim venerunt in Aphec,* id est furorem novum, tunc quia fideles immundi Spiritus divinis legibus amplius insistere conspiciunt, ideoque acriora ac nova certamina construunt, unde in suis viribus confidentes et in humana sapientia gloriantes, ac per hoc gratiam Evangelii contemnentes, quasi quatuor millia, immundi spiritus facile prosternunt.

Juxta lapidem. Lapis adjutorii quem postea Samuel posuit in signum, quando primum auxiliatus est ei Dominus.

Aphec. (RAB.) Locus est juxta vicum Esron civitatis Israel, ubi dimicavit Saul in sorte Aser, et interpretatur furor novus vel apprehendens; qui enim iram Domini meruerunt, ab hostibus comprehensi sunt.

VERS. 4. — *Et tulerunt.* Filii Israel tulerunt arcam ubi capta est. Et fideles ex Judæis duo testamenta ad gentes transtulerunt.

Sedentis super. Tabula enim erat super arcam quam protegebant Cherubin alis, ubi apparebat Dominus per angelum et loquebatur. Cherubin plenitudo scientiæ, quæ in Christo et in duobus testamentis invenitur.

VERS. 5. — *Clamore.* Clamor grandis vox prædicatorum roborata miraculis ex duobus prolata testamentis.

Et personuit. A voce prædicationis sapientes sæculi, dæmones quoque ingemuerunt, credentes se superari.

VERS. 8. — *De manu.* Judæi unum Deum colunt, A sed gentes suo more loquantur.

VERS. 11. — *Et arca.* Arca ab alienigenis capta testamentum ad gentes transiturum significat.

VERS. 13. — *Cumque.* (RAB.) Hæc Josephus ita refert, etc., usque ad ex domo Eleazari denovo receperunt.

VERS. 18. — *Cecidit.* Et ruente Heli de sella pontificis sedes remanet vacua, et gloria sacerdotum est extincta.

Mortuus. Moritur Heli, moriuntur et filii, quia deficit pontificatus cum sacerdotio veteri.

VERS. 19. — *Uxor.* Uxor sacerdotis non ante interit, quam virum peperit; nec synagoga ex toto interit antequam primitivo ecclesia quæ ex ipsa erat credidit.

VERS. 20. — *In ipso.* Evidenti signo figuratur, quia extincto carnali sacerdotio Judæorum, extinguitur carnalis synagoga quæ ei carnaliter adhaerebat.

Ne timeas. Credentes synagogam consolantur, sed desperans minime animadvertit, nec sobolem novam deputat gloriæ, sed ignominie. Unde sequitur:

VERS. 21. — *Et coepit.* Cabod, gloria; Icabod, cecidit gloria. Translata est enim gloria capta arca, unde: *Auferetur a vobis regnum Dei, et dabitur genti facienti fructus ejus.*

CAPUT V.

VERS. 1. — (RAB., ubi supra.) Quæ et Asdor, una C de quinque urbibus Palestinorum, decreta quidem tribui Judæ, sed non retenta, quia non potuit indigenas expellere. Interpretatur autem *ignis patris* vel incendium. Bene autem sic vocatur locus ubi erat idolum Dagon, quia adventus arcæ in Azotum erat incendium diaboli, patris omnium inimicorum vel iniquorum. Dagon, qui interpretatur *pisces tristitia*, significat diabolum qui in mari hujus sæculi devorat peccatores, qui et in Job Leviathan et Beemoth nuncupatur (Job. xl).

Azotum. Locus est in quo posuit Samuel lapidem (I Reg. vii), sicut in sequentibus demonstratur.

VERS. 4. — *Caput.* Superbia diaboli, qui est initium omnis peccati (Eccle. x).

Super. (RAB.) Finem prænitum significat, in quo cessaret idololatria. Limes enim finis est itineris.

VERS. 5. — *Truncus.* Dorsum tantam invenerunt fractis omnibus membris, quod idololatriæ sagam exprimit. Qui enim fugit, dorsum dat fuganti, unde: *Quoniam pones eos dorsum* (Psal. xx).

VERS. 7. — *Et per.* Qui testamentum Dei suscipiunt et posteriora hujus vitæ diligunt, ex ipsis juste in posteriora cruciabantur, quæ debent æstimare sicut stercora. Qui enim testamentum Dei assumunt, et in posteriora respicientes, veteri se vanitate non exuunt, similes sunt eis qui arcam testamenti juxta idola sua posuerunt. Et vetera quidem

illis etiam nolentibus eadunt, quia *omnis caro fenum.* Arca autem manet in æternum, securum scilicet testamentum regni cælorum, ubi est verbum Dei in æternum.

VERS. 8. — *Circumducatur.* Ut si quocumque eat, percussio comitetur, sciamus esse plagam a Deo quod voluntate Dei consilio eorum actum est, ut plaga communis esset, quoniam culpa communis erat.

CAPUT VI.

VERS. 5. — *Quinque anos aureos,* etc. (RAB.) Quinque ani aurei, etc., usque ad est tristitia vera et sterilitas perpetua.

VERS. 7. — *Plaustrum.* Crux Christi, arca sacra Scriptura.

Duas vaccas. (ISID.) Vaccæ arcam gestantes sanctos significant, qui sæculo renuntiant, qui nullum delicti traxerunt jugum. Sicut enim vaccæ vitulorum affectu a recto itinere non deviant, sic sancti patres tali affectu a bono proposito non exorbitant.

VERS. 12. — *Quæ ducit,* etc. (RAB.) Via scilicet regia euntes Bethsames, id est, in domum solis, cœlestem scilicet Jerusalem, ubi semper lucet sol justitiæ.

Bethsames. (ID.) Civitas est sacerdotalis in tribu Benjamin, quæ usque hodie monstratur de Eleutheropoli pergentibus Nicopolim, in 10 milliaria contra Orientem: altera Bethsames est in tribu Nephthali, in qua permansere cultores antiqui.

VERS. 13. — *Et non* (ID.) Id est, nec extollebantur prosperis, etc., usque ad sit in fletu remissa.

Bethsames. Domus solis. Hæc est Ecclesia a sole justitiæ illustrata. Bethsamitas in valle frumenta metere, est doctores Ecclesiæ ananiam verbi Dei in humilitate tractare. Lapis in agro Josue, Christus in Ecclesia sua. Ligna plaustrum, crux Christi. Vaccas super lapidem immolare, est conversos a sæculo in Christi imitatione mortificare.

VERS. 17. — *Azotus unum.* (HIERON., ubi supra.) Quinque anos et quinque mures, quinque civitates dederunt. Reliquæ autem civitates provinciarum et villæ quæ erant absque muro, mures tantum, unde: *Ab urbe muratu usque ad villam quæ erat absque muro,* etc.

D VERS. 18. — *Abel.* Civitas est in termino Israel, quæ ante Bethsames vocata, nunc vocatur Abel: vel propter luctum super viris Bethsamitibus ibi factum, vel propter distinctionem civitatis a Bethmaca, de qua exclamavit mulier sapiens ad Joab: *Qui interrogant, interrogent in Abela* (II Reg. xx).

VERS. 19. — *Percussit,* etc. Qui cum non essent Levitæ, ausi sunt videre arcam. Hæc ne pateretur, in Exodo populus longe stabat, solus Moyses ascendit ad Dominum. *Percussit,* etc. (HIERON.) in Hebræo habetur: *Et percussit de populo septuaginta viros: et quinquaginta milia viros, septuaginta viros, iudices.*

(SERRUAC.) Hebræi dicunt, nulli licebat detectam videre arcam nisi pontifici: percussi ergo sunt, eo

quod indigni essent, vel indigne accessissent, vel non custodissent arcam.

VERS. 21. — *Miseruntque.* (RAB.) Significatur translatio testamenti Domini a Judæis ad gentes, quia cum illi carnali observantia atque Pharisæorum superstitionibus legem fœdarent, Christi et discipulorum ejus doctrinam recusaverunt; unde: *Vobis Oportebat primum loqui verbum Dei, sed quia indignos vos judicastis, ecce convertimur ad gentes* (Act. xv).

Cariathiarim. (Id.) Interpretatur villa silvarum, de qua dicitur: *Donec inveniam locum Domino, tabernaculum Deo Jacob. Ecce audivimus eam in Ephrata, invenimus eam in campis silvæ* (Psal. cxxxi). Locus enim Domini est tabernaculum pectoris Christiani populi. Civitas enim silvarum, id est conventus gentium, est locus aptus ad suscipiendam arcam. In domo Aminadab, qui interpretatur: pater meus spontaneus, et dicere potest voluntarie scilicet tibi.

(Id.) Cariathiarim, civitas est saltuum, una de urbibus Gabaonitarum pertinens ad tribum Judæ, nono milliario euntibus ab Elia Diospolim: de hac fuit Urias propheta quem interfecit Joachim in Jerusalem, sicut scribit Jeremias.

CAPUT VII.

VERS. 4. — *Gaba.* (RAB.) Collis animæ humilium, unde: *Suscipiant montes pacem populo, etc.*, id est montes majores animæ colles minores. Sen etiam Gaba interpretatur sublimitas, ubi Eleazar sacerdos constituitur.

Eleazarum. (Id.) Dei adiutorium. Bene autem qui hoc nomine vocatur, ad arcam Domini custodiendam eligitur, quia sancti viri quidquid habent boni, Deo attribuunt, non sibi. Unde: *Sufficiencia nostra ex Deo est, qui idoneos fecit nos ministros Novi Testamenti* (II Cor. iii).

VERS. 2. — *Annus vicesimus erat,* quando septimo anno regni Saul allata est in castra de Cariathiarim.

Annus vice. (RAB.) Non ita intelligendum est, etc., usque ad quia nulla societas lucis ad tenebras.

VERS. 6. — *Masphath.* Civitas est in tribu Juda juxta Cariathiarim.

(RAB.) *Masphath.* Speculatio, vel contemplatio, etc., usque ad et ad amorem patriæ cœlestis intentos esse perspexerit.

Haueruntque aquam, etc. Ut sicut aqua effusa non redit, sic nec ipsi redirent ad idololatriam.

VERS. 9. — *Agnum lactantem.* Agnus oblatus pro populo Dei victoriam præstat, et per passionem Christi dæmonibus superatis, pax data est fidelibus.

(RAB.) Innocentem vitam igne charitatis accensam.

(RAB.) Cum per prædicatores Evangelii Dominus intonat, spiritalis hostes in fugam convertuntur coram Israel, id est populo Dei, et persequuntur eos usque in domum agnitionis: usquequo, scilicet omnis error expurgetur, et Deus vere cognoscatur.

VERS. 11. — *Betchar.* (Id.) Domus agnitionis, vel domus agni.

VERS. 12. — *Et posuit eum.* Alia editio: *inter Masphath novam et veterem et vocavit nomen ejus Abenezzer, vel Abongener, id est lapis adjutorii.* Hæc est medietas Salvatoris, per quam transeundum est a Masphath veteri ad novam, id est ab intentione qua exspectatur in carnali regno beatitudo falsa, ad intentionem qua per Novum Testamentum exspectatur in regno cœlorum beatitudo vera, quæ quoniam nihil est melius hucusque adjuvat Deus. Masphath intentio sedentium. Lapis inter hæc, Christus inter intentionem Veteris Testamenti, et Evangelii prædicationem positus: ipse lapis propter firmitatem adjutorii, quia suos contra dæmones adjuvat dimicantes.

Hucusque auxiliatus. Quia qui hos terminos transcendunt, ut hæretici, auxilium Dei non merentur.

VERS. 14. — *Eratque.* Christus est nostra pax, qui fecit utraque unum, per quem facti sunt prope qui erant longe.

VERS. 16. — *Galgala.* Civitas est ubi Josue populum secundo circumceidit, et Pascha celebravit, et deficiente manna, Israel usus est panibus triticis, ubi et lapides sunt translati de alveo Jordanis, ubi tabernaculum testimonii multo tempore fuit. Hæc cecidit in sortem Judæ: et usque hodie ostenditur locus in secundo a Jericho milliario hominibus illius regionis venerandas. Sed juxta Bethel quidam aliam Galgalam suspicantur.

C Galgala interpretatur volutatio vel revelatio. Bene ergo propheta in Bethel et in Galgala, et Masphath judicavit Israel, et revertens in Ramatha in domum suam judicavit ibi Israel; et ædificavit ibi altare Domino, exemplum tribuens judicium esse faciendum in domo Dei, non indiscrete vel malivola mente, sed secundum quod Scriptura revelaverit, et intentione bona et amore fraterno, et sic esse revertendum in Ramatha in domum nostram, id est, ad interna pectoris, ut vacemus contemplationi, et in altari fidei gratas hostias operis et veritatis offeramus.

VERS. 17. — *Ædificavit etiam ibi,* etc. Lex præcepit, non ædificari altare, nisi ubi Dominus elegeret; sed ne immolarent diis construxit altare, in quo non reprehenditur.

CAPUT VIII.

VERS. ... — *Factum est,* etc., *posuit filios.* (RAB., in lib. Reg., tom. II.) Quia secundum Josephum alterum in Bethlehem, alterum in Bersabee posuit.

VERS. 2. — *Abia.* (Id.) Pater dominus, vel pater fuit. Bene ergo qui in inchoata justitia non permanserunt, et paternitatem Domini neglexerunt. Fuit Deus vel Pater fuit, nominati sunt, ut significetur paternitate Dei indigni.

VERS. 3. — *Et non ambulaverunt.* Quia pro munere opprimebant justitiam, ad epulas prætereaque convivia declinantes.

CAPUT IX.

VERS. 2. — *Vocabulo Saul.* (RAB., in lib. Reg.; tom. II.) Saul qui offenso Deo factus est rex super Israel, etc., usque ad et de placito turbulentus factus est.

(Id.) Quia Saul asinas patris sui quærens venit ad prophetam a quo unctus est, significat quod Judæi stultitiam carnalis sensus sequentes, per errores devios luxum mundi perquirunt; asinus enim brutum et luxuriosum animal est. Et ad prophetam venientes, id est, Mosen, audiunt asinas esse inventas, id est, bona terræ sibi esse debita, a quo etiam unctiois oleum et regni gubernaculum promittitur, in quibus ad tempus fratres suos de manu hostium eriperent.

(Id.) Secundum præsentis vitæ justitiam.

(Id.) Hoc magis ad Christum pertinet, de quo dicitur: *Ecce puer meus electus quem elegi* (Isa. XLIV). Et alibi: *Quis similis Deo in filiis Dei* (Psal. LXXXV)?

Stateris. Stater siclus est qui habet viginti obolos, id est, denarios decem.

VERS. 7. — *Demus homini.* Quamvis dare decreverint, non legimus quod Samuel acceperit, si tamen accepisset, non reputaretur in divinationis præmium, sed in prophetæ stipendium.

VERS. 9. — *Olim in Israel.* Ut ait Beda, non historiographi, sed Esdræ verba sunt.

Videns. Dicitur propheta, quia per Spiritum prænoscit futura.

VERS. 11. — *Clivum, etc., egredientes ad hauriendam aquam.* Clivus ascensus montis flexuosus.

VERS. 16. — *Et unges eum ducem.* Saul unctus Christum significat, qui et ipse Christus appellatus est; unde, *Quare non timuisti mittere manum in Christum Domini* (II Reg. 1)?

VERS. 19. — *Omnia quæ.* (RAB.) Tradunt Hebræi fuisse in corde Saul, quia rex esset futurus, cum vidisset per visum se in vertice arboris palmæ collocari, quod est signum regnaturi.

VERS. 22. — *Assumens ita.* Quod Samuel Saulem in excelsum duxit, refectionem tribuit, significat prophetas populum Hebræorum doctrina sua ad altiora provocantes, ut scientia spirituali refectus, in culmine virtutum consistat, nec relabatur ad vitia.

Triclinium. Cœnaculum, a tribus lectulis discumbentium.

VERS. 24. — *De industria,* id est, de Providentia, datur intelligi, quod jam comederat, licet non plene, quia revelante Domino quod veniret Saul, convivium dilatum est.

VERS. 27. — *Cumque descenderent.* Descenderunt de excelso, ut in aliquo secretiori loqueretur de regno et ungeret eum.

CAPUT X.

VERS. 1. — *Tulit autem.* Lenticula vas fictile quadrangulum, in latere habens foramen per quod fragilitas regni designatur.

A **VERS. 6.** — *Et prophetabis cum eis.* Judæi tradunt eum prophetasse de futuro sæculo, de Gog et Magog, de præmiis justorum et poenis malorum.

VERS. 7. — *Quando ergo.* Quasi his signis nosse poteris quod Deus te regem fore voluit. Ideo in omnibus regaliter age, quia Dominus tecum est.

VERS. 8. — *Septem diebus,* subauditur in consecratione regni tui, sicut in consecratione sacerdotum septem diebus offerebantur victimæ.

VERS. 10. — *Et venerunt.* Significat quod Judæi omnia quæ Moyses et prophetæ prædixerant, evenerunt. Ipsi vero libros legis et prophetarum tenentes, divinare videntur, cum futura mysteria de Christo et Ecclesia in eis scripta pronuntiare noscuntur.

B **VERS. 12.** — *Et quis.* Quasi quis major illo in dignitate et sapientia? Potest ergo tanquam pater et magister inter prophetas versari. *Et quis pater eorum* id est prophetarum, subauditur nisi Deus.

Mystice, seniores Israel, reprobato Samuele, regem sibi petierunt, et Scribæ cum Pharisæis, repulso Christo vero sacerdote, clamaverunt: *Non habemus regem nisi Cæsarem* (Joan. XIX), unde Samuel interpretatur: nomen ejus Deus; Saul, petitus sive petitio, qui a populo est postulatus, Barabbas intelligitur. Cis durus vel vomens; Abiel, pater meus Deus, Judæi enim duri et vomentes Deum Patrem confitendo, Filium negant; sed qui negat Filium, negat et Patrem qui misit eum (I Joan. II). Saul asinas patris quærens, in regno assumptus est. Salvator a Patre missus ad oves quæ perierant domus Israel, super cunctum populum in regem constitutus est. Tot enim sunt asinæ quot oves. Saul accepit armum, et Christus principatum (Matth. XV). Saul a Samuele est unctus, et Unigenitus a patre spirituali unctione delibutus. Ab humero Saul supereminebat, quia caput nostrum super nos est Christus (I Cor. XI).

CAPUT XI.

VERS. 1. — (RAB.) Jabes sensus: Galaad acervus testimonii. Naas, id est serpens, scilicet diabolus ascendit contra sensum testimonii Scripturæ eruditum.

VERS. 2. — *Et respondit.* Bellum Naas, bellum hæreticorum contra Ecclesiam significat. Naas interpretatur serpens, Ammon comprimens vel coangustans, vel populus mœroris. Jabes exsiccata; Galaad acervus testimonii; Naas ergo significat serpentem antiquum, qui est princeps Ammonitarum, id est hæreticorum. Hic est enim populus mœroris, qui non habet gaudium Spiritus sancti, qui disponit fœdus cum populo Ecclesiæ, ut eruat oculos dextros, visum scilicet sanæ orthodoxæ fidei. Sinistrum relinquit oculum, ut scilicet prava tantum sentiat. Sed mens fidelium exsiccata a sorde vitiorum, acervum testimonii, id est, scientias sanctæ Scripturæ congerit, quibus viriliter resistat hosti.

D **VERS. 8.** — *In Bezech.* (RAB., in lib. Reg., tom. II.) Urbe, scilicet Adonibezec, etc., usque ad per totum orbem Ecclesia diffundat.

VERS. 11. — *Dispersi sunt.* Quia congregatio pravorum, charitatis et fidei unitate non jungitur, ab invicem dissensione separatur; unde: *Inimici tui, Domine, peribunt et dispergentur* (Psal. xci).

CAPUT XII.

VERS. 17. — *Mossis tritici.* (RAB.) Collectio scilicet gentilis populi ad fidem.

Voces. Id est, tonitrua et pluvias. Non est consuetudo Judææ in tempore æstatis pluere.

CAPUT XIII.

VERS. 1. — *Filius unius anni,* etc. (RAB.) Per anticipationem dicit de Isboseth filio Saul, etc., *usque ad* et non toto tempore vitæ suæ populum judicaverat ut alii.

VERS. 2. — *Gabaa.* (Id.) Urbs est Phinees filii Eleazari, etc., *usque ad* viri cum Saul remanentes catholici Christo firmiter adherentes.

VERS. 6. — *Absconderunt se in speluncis.* (Id.) Absconsis scilicet, etc., *usque ad* sociaverunt se cum suis in prælio.

VERS. 15. — *Stulte egisti, nec.* (Id.) Videtur quibusdam Saul inculpabiliter sacrificasse, etc., *usque ad* et ideo merito culpatur et stultitiæ arguitur.

Quod si non fecisses. (EUCH. in *lib. Reg.* ex Aug.) Non sic accipiendum est quasi Dominus Saulem in æternum paraverit regnaturum, et hoc noluerit servare peccanti: sciebat enim peccatorum. Sed præparaverat regnum ejus, in quo esset figura regni æterni, unde addidit: *Et nunc regnum tuum non stabit tibi.* Stetit ergo et stabit quod in illo significatum est; sed non huic stabit, quia non fuerat regnurus in æternum; nec progenies ejus; ut sallem per posteros, alter alteri succedentes, videretur impleri quod dictum est in æternum.

VERS. 14. — *Sed nequaquam.* Reprobatio Saulis, ablatio regni Judæorum. David ei superstes, Christus populo Judæorum successurus.

Quæsit tibi. Non quasi ubi sit nesciens, sed per hominem more hominum loquitur, quia et sic loquendo nos quærit. Non solum enim Deo Patri, sed ipsi quoque Unigenito, qui venit quærere quod perierat, sic jam non eram ut in ipso essemus electi ante mundi constitutionem. Quæret ergo sibi, dixit: suum habebit, unde in Latina lingua hoc verbum accipit præpositionem, et acquirit dicitur; quod satis apertum est. Sine præpositione etiam quærere intelligitur acquirere, ex quo lucra vocantur quæsus.

Virum juxta cor. David significat, vel ipsum mediatorem Novi Testamenti, qui figurabatur in christo in quo unctus est David, et progenies ejus. (RAB.) Diabolus quoque per paganos, etc., *usque ad* sed futuram inquirimus.

CAPUT XIV.

VERS. 1. — *Jonathas.* Columbæ donum. Hi sunt qui dono Spiritus sancti replentur, per quos Dominus hæreticorum conventus dissipat, atque in fugam

vertit. Armiger ejus spiritualium discipuli, qui non per plana, sed ardua iter arripiunt: quia sacerdotes hostibus contraire nequeunt; si non per arctam viam gradientes, inter utrumque Testamentum, et inter prospera et adversa, quasi duos scopulos dextra lævaque, incedunt, et ad alta contemplationis toto animi nisu conscendunt. Jonathas non nisi provocatus ad hostes transit: quia catholici adversus hæreticos non contentionem commovent, nisi prius ad certamen provocentur. Jonathas ergo in agro culturæ hostes prosternit: et doctores in meditatione Scripturæ hæreticos vincunt.

VERS. 27. — *Porro Jonathas.* Columbæ donum. Hic eos significat qui, accepta Spiritus sancti gratia, mundi parant spernere illecebras. Non enim potest contra allophylos spirituales, id est dæmones, viriliter pugnare, qui mundi dulcedinem nescit declinare.

Illuminati sunt. (RAB. ex Euch.) Non ad videndum, etc., *usque ad* et fraternis orationibus indigere.

VERS. 33. — *Populus peccasset Domino comedens.* (RAB.) Peccasse Domino, etc., *usque ad* et cum sanguine comedisse.

VERS. 34. — *Occidite super istud,* etc. Ut fluat sanguis ad terram. Vel comedit eum sanguine, quia ante sacrificium vespertinum comederunt, quod post stragem usus erat fieri ante cibum. Vel in hoc peccaverunt (ut placet quibusdam) quod ad ostium tabernaculi victimas suas non duxerunt.

Et occiderunt. Occisio animalium est baptisma, in quo vetus homo moritur. Ingeus saxum, super quod fiebat occisio, fides est, sine qua non moritur vetus homo. Maclatio in terra, hæreticorum baptismum. Cujus sanguinem comedant, quando absque purificatione peccatorum sibi lætos aggregant. Hæc animalia de Philisthæis capta significant aut de hæreticis reductos, aut de gentilitate conversos: illos imperiti rebaptizant; istos, aliter quam Ecclesia tradit, baptizant. Quos Christus velut Saul in fide sua quasi super saxum grande occidendos boves et oves, id est indifferentias hominum baptizari præcepit.

VERS. 35. — *Tunc primum cepit ædificare altare Domino,* etc. Quia obedenter et recte. Superius vero cum increpatus est a Samuele, non dicitur ædificasse Domino, quia inobedenter ædificavit.

VERS. 38. — *Applicate huc universos angulos populi.* Angulos populi principes vocat, quibus hinc inde populi tanquam angulis parietes adhærebant.

VERS. 44. — *Hæc faciat.* Juramentum Hebræorum, quod per contrarium intelligitur, quasi diceret: Malum quod tibi debetur, mihi imputetur, si te non interfecero.

VERS. 45. — *Qui fecit.* Multum prosunt transacta bona. Nisi enim Jonathan præterita bona juvissent, imminencia mala non evasisset. Non enim injustus Deus ut obliviscatur bonorum.

CAPUT XV.

VERS. 1. — *Et dixit, etc. Bovem, etc.* (RAB. in lib. Reg., tom. II.) Ideo jubet Dominus demoliri jumenta Amalec, etc., usque ad subsannationem Dei in cœlum projecerunt.

VERS. 6. — *Dixit Saul Cinæo.* (ID.) Cinæus ipse est Jethro cognatus Mosi, etc., usque ad multitudinem populi.

VERS. 11. — *Pœnitet me.* (GREG. in lib. Reg.) Hac increpatione superbia regis abjicitur, etc., usque ad ut ad majora et semper ex humilitate ascendamus.

VERS. 17. — *Nonne cum.* (GREG., lib. XXXIV Moral., et apud Euch.) Parvulus est in oculis suis, etc., usque ad unde : *Ducem te constituerunt, non extolli, sed esto quasi unus ex illis.*

VERS. 22. — *Melior est, etc.* (RAB. in lib. Reg.) Quia per victimas aliena caro, etc., usque ad Paulus autem audacter dicit : *Ego non solum ligari in Jerusalem, sed etiam mori paratus sum* (Act. XXI).

VERS. 26. — *Non revertar.* (ID.) Alia editio, etc., usque ad hic minatur et non permanet.

VERS. 27. — *Ille autem.* Sicut in passione Domini pontifex vestimentum scidit, ita et Saul vestem prophetæ. Per utramque enim potestatem, regalem scilicet et sacerdotalem, scissio facta monstrat regnum Judæorum et sacerdotium stare non posse, quia verum regem et sacerdotem, id est Christum, noluerant recipere.

(RAB. ex Aug.) Iste cui dixit, etc., usque ad non secundum humani generis unam eandemque naturam.

VERS. 28. — *Scidit.* Quamvis postea regnaverit quadraginta annis, sed tunc promeruit ut a stirpe sua scinderetur, et traderetur meliori, id est, David, et a Saul, id est, Judæis auferetur regnum, et traditur Christo. Corrigit regem de inobedientia, quia mandatum Domini non implevit, et prædicit amissionem regni. Merito autem regnum perdit, qui tenere nescit. Ille autem bene regit, qui superiori obedit et inferioribus auctoritatem suam anteposit.

VERS. 33. — *Et in frustra.* Cum legunt quidam in Scripturis, quod sancti nulli hostium parcant, dicunt eos crudeles, nec intelligunt in his verbis obumbrata mysteria : ut pugnantes, scilicet, adversus vitia nullum peccatum relinquamus. Si enim pepercerimus reputabitur nobis in culpam, sicut Sauli, qui regem Amalec vivum reservavit. Sancti vero, sicut Samuel, nullum peccatum dimittunt impunitum.

CAPUT XVI.

VERS. 7. — *Ne respicias.* Reprobatis majoribus filiis Isai minimus ad regnum eligitur, quia spreto Judaico sacerdotio, et regno prioris populi, Christus caput minoris populi, rex et sacerdos factus est.

VERS. 11. — *Parvulus.* De officio pecorum factus est David rex hominum : Christus autem ab ovili Judaicæ plebis ad regnum gentium translatus est. (GREG., lib. I Moral., cap. 6; lib. XVIII, cap. 6.)

A Diabolus, licet afflictionem justorum semper appetat, etc., usque ad potestas nisi a Deo non est.

VERS. 16. — *Scientempallere, etc.* (RAB. ex Euch.) Erat David canticis musicæ eruditus, etc., usque ad quasi dulcedine citharæ locutionis nostræ tranquillitate revocetur.

VERS. 25. — *Resocillabatur Saul.* Ante enim vexabatur a dæmonio usque ad suffocationem. Refert Boetius philosophum quemdam tactu citharæ dæmonium ab obsessio corpore pepulisse.

CAPUT XVII.

VERS. 1. — *Congregantes.* (RAB. in lib. Reg.) Azeca. Civitas est Chananaeorum in tribu Juda ad quam usque persecutus est Josue quinque reges, et hodie villa vocatur Azeca inter Eleutheropolim et Heliam, quæ interpretatur fortitudo et decipula.

B *Dommim.* Vicus est in tribu Juda in finibus Eleutheropolis, distans ab ea septem et viginti milliariibus. Dommim interpretatur silentium vel gaudium.

VERS. 2. — *Terebinthi.* Terebinthus est in Sichimis, sub qua abscondit Jacob idola juxta Neapolim.

VERS. 4. — *Spurius.* Quia ignobili patre, matre vero nobili natus erat.

VERS. 12. — *Octo filios.* (HIERON., quæst. Hebr., tom. III.) In Paralipomenon tantum septem dicuntur, etc., usque ad Nathan quoque prophetam dicit Isidorus de Gabaonitis fuisse.

VERS. 14. — *David.* Et octavus qui in regno eligitur, hic est Christus, qui *semetipsum exinanivit, formam servi accipiens* (Philip. II), quia et per gloriam resurrectionis regnum in gentibus adeptus est.

VERS. 21. — *Dirixerat enim aciem Israel, sed Philisthiim.* Pugna Philisthinorum contra Israel, pugna dæmonum contra Ecclesiam accipi potest. Goliath vero superbiam diaboli significat : quam David, id est Christus, singulari certamine prostravit et populum Dei eripuit. Qui leonem et ursum necavit, diabolum scilicet et Antichristum, alterum nunc latenter insidiantem, alterum postea manifeste sævientem. Provocavit superbia humilitatem, diabolus Christum. Accepit arma bellica David quæ pro ætate et parva statura portare non potuit, et abjecit. Accepit quinque lapides de flumine et posuit in vase pastoralis : his armatus vicit. Sic Christus tempore revelationis Novi Testamenti insinuandæ et commendandæ gratiæ, deposuit corporalia sacramenta legis, quæ non sunt imposita gentibus, quæ in veteri lege legimus et non observamus, sed ad aliquam significationem præmissa et posita intelligimus : hæc deposuit tanquam onera legis, et ipsam legem accepit. Quinque enim lapides, quinque libros Mosi significant. Tulit quinque lapides de flumine, id est de hoc sæculo. Labitur enim mortale sæculum. Erant tanquam in flumine lapides in primo populo. Illic vacabant, et nihil proderant. Transibat supra fluvium. Sed David accepit gratiam, ut lex esset utilis quæ sine gratia impleri non potest. *Plenitudo enim legis charitas est* (Rom. XIII). Quia ergo legem gratia facit impleri,

significatur enim gratia lacte, hoc est enim in carne A gratulatum; ubi vero mater non querit accipere, sed dare, gratis dat, et contristatur si desit qui accipiat. Ostendit David legem sine gratia operari non posse; cum illos quinque lapides, quibus significatur lex in quinque libris, conjungere volens gratiæ, posuit in vase pastorali, quo lac solebat mulgeri. His armatus processit contra superbum. Tulit lapidem unum, et deiecit unum, in fronte percussit et cecidit ex eo loco corporis ubi signum Christi non habuit. Quinque accepit, unum misit. Quinque libri electi sunt, sed unitas vincit. *Plenitudo ergo legis charitas*, ut ait Apostolus. *Sufferentes invicem in dilectione, solliciti servare unitatem Spiritus in vinculo pacis* (Eph. iv). Illo dejecto, gladium abstulit, caput illi abscidit. Christus diabolum de suis membris occidit, quando B crediderunt magi, quos ille in manu habebat, et de quibus alios trucidabat, convertentes linguas suas contra diabolum, et sic Goliæ gladio suo caput abscinditur.

VERS. 28. — *Novi superbiam tuam, et nequitiam cordis tui, quia.* (RAB.) Putabat in eo tumorem propter Samuelis unctionem, quasi ex ea audaciam sumpsisset, et timebat ne si congraderetur cum Philisthæo interficeretur. Unde subdit, *ut videres prælium descendisti*, id est, in hoc superbus appares, quod cum non habeas consuetudinem præliandi, actus prælii quasi miles sciscitaris.

VERS. 29. — *Nunquid non verbum?* (ID.) Quasi diceret, est, quia non est voluntas præliandi, sed ut scirem quod nesciebam. Audaciam tamen ex eo sumpserat, quod Spiritum sanctum acceperat; expertus auxilium Dei in leone et urso, et ideo audacter se obtulit ad singulare certamen, non iam victoriæ cupidus, quam ultor blasphemiarum Dei et injuriarum populi.

VERS. 41. — *Ibat autem.* (RAB. in lib. Reg.) Allegorice, Philisthæi dæmones, etc., *usque ad* quasi elatum Goliath gladio suo detruncant.

VERS. 51. — *Et tulit.* (RAB. ex Greg.) Vir quoque catholicus colligit testimonium Scripturæ, etc., *usque ad* hæreticos suis sententiis vincimus.

Caput. David caput Philisthæi tulit in Jerusalem, ut terreret eos, murorum firmitate et altitudine insuperabiles se esse fidentes, ut non discredere se ab illo vincendo esse.

VERS. 55. — *De qua.* (AUG.) Quod Saul et Abner ignorant David apud eos diutius commoratum, fecit barba, quæ adolescenti creverat dum absens fuerat.

Vivit. (RAB.) Huic simile est illud: *Benedixit Naboth Deo et regi. Quia non vivat anima tua, rex, si novi, vel videam mortem tuam si novi.* Si quoque conjunctio aliquando pro non ponitur, secundum illud: *Si introibunt in requiem meam* (Psal. xcii), id est, non introibunt, unde patet sic exponi: *Si nori, id est, non novi.*

CAPUT XVIII.

VERS. 1. — *Et factum est, etc., et dilexit, etc.*

(RAB. in lib. Reg.) Jonathas dilexit David: vir videlicet bellicosus juvenem aptum pugnis. Jonathas significat eos qui de Judæis in Christum crediderunt et, percepta gratia Spiritus sancti, pro Christo relicti omnibus ipsum secuti sunt. Unde Petrus: *Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te* (Matth. xix). Sic enim Jonathas dedit David vestimenta sua a tunica usque ad balteum, cum credentes omnia quæ habuerant, in Christi servitium contulerunt.

VERS. 7. — *Percussit Saul, etc.* Hoc fuit seminarius odii contra David. Sic Judæi audientes Christum quem crucifixerant, in ecclesiis prædicari, et victoriam qua hostem antiquum vicit et credentes in laude ejus gratulari, graviter tulerunt.

Saul mille. Scilicet eos qui fugientes occisi sunt.

David decem millia. Scilicet Philisthæum qui, uno dejecto, omnes in fugam misit.

VERS. 10. — *Tenebatque.* Sic prædicante Christo Evangelium, Judæi conabantur mortem inferre. Sed dum ille ad salutem gentium secedit, tantum nocuere seipsos.

VERS. 17. — *Dixitque.* (ISID. in lib. Reg., tom. V, cap. 11.) Saul callidus simulator studuit alligare David Michol filiam suam, etc., *usque ad* locutionis tranquillitate revocetur.

VERS. 27. — *Percussit, etc., et attulit, etc.* (RAB.) Sic Christus prius in gentibus clarificatus est, quando Synagogam sibi copularet, et prius in gentibus immunditiam resecurit. *Cum enim plenitudo gentium intraverit, tunc omnis Israel salvus fiet* (Rom. xi).

CAPUT XIX.

VERS. 3. — *In agro, etc.* Quo consolandi causa venire consueverat, ubi occidi David conductum fuerat.

VERS. 11. — *Misit ergo.* (RAB.) Hoc non ad crucem Christi, sed ad passionem pertinet, etc., *usque ad* quasi peccatorem persequuntur.

VERS. 13. — *Pellem.* Inde pulvillus consutus fuit qui, intonsis pilis, caput involuti hominis in lecto mentiretur.

VERS. 18. — *In Ramatha.* Civitas Saulis est in tribu Benjamin in sexto milliario ab Helia ad septentrionalem plagam contra Bethel, alia Ramatha est in tribu Aser. Bene conveniunt hæc nomina rebus gestis ipsis, quia prophetarum dicta et celsitudinem habent scientiæ et venustatem eloquentiæ.

VERS. 21-22. — *Misit tertios, etc. Abiit, etc.* (RAB.) Saul quoque et nuntii ejus Judæos significant, qui dum adversari Christo cupiunt, habent in ore sacramenta legis, et prophetarum ad Christi testimonium, et cum Ecclesia quasi cum prophetis de Scripturis disputant, sicut illi cum prophetis prophetabant.

VERS. 24. — *Prophetavit.* Isti prophetæ religiosi viri erant, dicti Nazareni, qui non bibebant vinum, et vacabant semper canentes hymnos et psalmos.

Nudus. Et Judæi fide atque sacerdotio et regno nudati, legem et prophetas in ore habent.

Num et Saul. Proverbium dicitur, quod in ore

loquentium sæpe versatur. Mira enim res videbatur, A hominem tam profanum prophetare. Et nos cum inscios videmus docere, recte dicimus, *Num et Saul inter prophetas?*

(RAB.) Magna quæstio hic oritur, etc., usque ad sed regalibus tantum intelligendum est.

(Ib.) Item quæritur, etc., usque ad quanto illis donis non bene usi sunt.

CAPUT XX.

VERS. 3.—*Uno tantum.* (RAB.) Gradum vocat patriem, quo medio inter se et hostes, per domus fenestram evasit, ubi erant obsidentes.

VERS. 16. — *Et requisivit.* (Ib.) Prolepsis est, id est, anticipatio, etc., usque ad sed Domino pro illo vindicante.

VERS. 17. — *Et addidit.* (Ib.) Ut a perditione inimicorum Davi ostenderetur immunis, quia diligebat eum secundum legem Dei. Qui etsi morte præventus regnum terrenum cum eo sicut sperabat habere non potuit, absque ulla dubitatione regni cœlestis consortium cum eo quem pro virtutibus diligebat, cum esset et ipse vir, virtutum accepit.

Nunquid: quasi dicat, Amas inimicum meum adversans mihi, in quo ostendis adulterino te conceptum concubitu. Nam legitime nati arctius amant patres.

(RAB.) Quid est quod Jonathas volens servare David, etc., usque ad sed quem Moses et propheta prædixerant ignorabat.

CAPUT XXI.

VERS. 1. — *Achimelech.* (RAB.) Id est, frater meus rex, etc., usque ad apostoli a contagione Judæorum sine sanctificatione sunt.

VERS. 5. — *Via.* (Ib.) In Hebræo, etc., usque ad et periculo vite urgente non vesceretur eis.

VERS. 6. — *Dedit ergo.* (Ib.) Quantum ad prophetiam pertinet, etc., usque ad unde: *Si me persecuti sunt, et vos persequentur* (Joan. xv).

VERS. 7. — *In tabernaculo Domini.* (RAB.) In Hebræo obligatus in conspectu Domini, forte enim voverat, quia aliquot diebus in tabernaculo Domini moraretur et vacaret orationibus.

Docq Idumæus. (Ib.) Qui camelorum, id est, infuctuosi gregis et tortuosi custos erat, etc., usque ad quia nemo potest nocere Christo sacerdotum principi, qui victor cœlos ascendit.

(RAB. ex Isid.) Achis interpretatur, etc., usque ad intus divina virtus, tanquam barba latebat.

CAPUT XXII.

VERS. 1. — *Quod cum.* (RAB.) Significavit quod Redemptor noster, peracta passione et redemptione humani generis, de Israelitica plebe in Judea primum Ecclesiam collocavit, de qua et carnem sumpsit. Ubi fratres ejus, id est, apostoli et domus patris ejus, id est, qui crediderunt ex Judæis, venerunt ad illum, et convenerunt ad eum omnes qui erant

in angustiis constituti, etc. Quibus scilicet, ait: *Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos* (Mat. h. xi).

VERS. 2. — *Ere alieno.* (Ib.) Censu scilicet peccatorum quem diabolo persolvunt, dum exhibent membra servire iniquitati ad iniquitatem; necesse est ut tales in amaritudine animi poenitentiam agant, et ad David veniant, id est, ad Christum cunctis gentibus desideratum, ut fiat eorum princeps. *Ipse est enim iudex vivorum et mortuorum, et princeps pacis, cujus regni non erit finis.*

VERS. 5. — *Dixitque Gad.* (Ib.) De improvviso Gad inducitur. Nulla enim sit mentio ejus in præcedentibus, sicut et Elias, ubi dicitur: *Et dixit Elias Thesbites de habitatoribus Galaad* (III Reg. xvii). Ex ore igitur B Domini Gad propheta dixit ad David, ut non moraretur inter gentes in terra polluta, sed in terram Judæ rediret, ubi juxta voluntatem Domini persecutionem sustineat.

CAPUT XXIII.

VERS. 11. — *Descendet.* (RAB.) Si hic steteris descendet Saul, et tradent te viri Ceile in manus ejus: ergo voluntatem eorum indicavit. Viri autem Ceile ingrati beneficiis David, quos de manibus Philistinorum liberavit, Judæorum infidelitatem significant et inconstantiam qui Redemptori suo ingrati apud sæculi potestates insidiantur. Ceila autem interpretatur *ad fundam jacta*, vel *excellens sibi met.* *In circuitu impil ambulans* (Psal. xi). Et, *Stultus ut luna mutatur* (Eccli. xxvii).

C VERS. 14. — *Ziph.* (RAB.) Apud se latitantem David Saul profuderunt, et cum eo de morte ejus tractaverunt. Ziphæi autem *fluentes vel germinantes* interpretantur, et significat eos Judæos, qui florem terreni regni appetentes, cum principibus suis de nece Christi tractaverunt, quomodo eum per discipulum suum perditum apprehenderent, et prædici ad interficiendum traderent; et florentes sæculi Christum in membris, potestates scilicet hujus mundi produunt.

CAPUT XXIV.

VERS. 4. — *Eratque ibi,* etc. (RAB. ex Euch.) Rex ex improvisis exceptus insidiis, etc., usque ad ait Samuel: *Dirupit Dominus regnum Israel de manu tua.*

(GREG., Moral., tom. II.) Quid per Saul, nisi mali rectores? etc., usque ad unde Moyses cum contra se et Aaron populum conqueri cognovisset, ait: *Nos enim quid sumus* (Exod. xvi)?

Vivit, etc. Defectiva litteræ Josephus supplet: qui erant cum eo redarguebant eum. Servabat enim inimicum qui volebat delere eum, et sedavit eos, dicens: *Vivit Dominus,* etc.

CAPUT XXV.

VERS. 1. — *Pharan.* (RAB. in lib. Reg., tom. II.) Oppidum est in Arabia vicinum Saracenis, qui in solitudine erant: per hoc transierunt filii Israel, cum de monte Sinai castra movissent. Est autem contra australem plagam, et distat ab Haila contra Orientem itinere dierum trium. In deserto Pharan memorat

Scriptura habitasse Ismaelem, a quo Ismaelite, qui A Hebræi tradunt, jejunando et orando a Deo petebatur oraculum : et Deus illis per somnia revelabat futura, quod Saul fecisse non legitur.

VERS. 3. — *Nabal, etc.* (RAB.; *ibid.*) Vir durus et pessimus, etc., usque ad unde : *Gaudium erit in celo super uno peccatore pœnitentiam agente* (Luc. xv).

VERS. 18. — *Sata.* Satum est genus mensuræ continens modium et semis Polenta est accuratissima farina. Uva passa dicitur quæ priusquam matureseat ad solem diu exsiccatur, et sic servatur. Massas caricarum, id est, ligaturas de fructibus ficorum.

VERS. 29.—*Erit anima, etc.* (RAB., ex Euch.) Pulcherrima comparatione, etc., usque ad vel de rebus humanis ablati sunt.

VERS. 37. — *Cum digessisset.* (GREG.) Iracundos melius corrigimus, si in ipsa iræ commotione declinamus ; perturbati enim, quid audiant, ignorant. Sed cum a se redeunt, tanto libentius exhortationis verba recipiunt, quanto se tranquillius tolerari erubescunt. Menti autem furore ebrizæ omne rectum quod dicitur, perversum videtur : unde et Nabal ebrius culpam suam Abigail laudabiliter tacuit, quam digesto vino laudabiliter dixit. Malum enim quod fecerat nocere potuit, quia ebrius non audivit.

VERS. 44. — *Phalti filio.* (RAB.) Sicut tradunt Hebræi, non cognovit ea n Phalti, quia si cognovisset, David postea non recepisset eam, quia in lege prohibetur. Phalti enim de Gallim erat, id est de mundatione, id est de lege. Legis enim doctor erat de Baurim, id est de electis, quando Michol ei datur. Phalti enim vadens dicitur, quando auferitur ; Phaltiel, id est evadens a Deo dicitur : quia custodivit eum ne tangeret eam, ne fieret transgressor legis : tamen secutus est eam plorans usque Baurim præ gaudio, quia non tetigerat eam.

CAPUT XXVI.

VERS. 1-5.—*Et venerunt Ziphæi, etc., Dormientem, etc.* (RAB. in *lib. Reg.*, tom. II.) Persequuntur Judæi Christum, etc., usque ad altitudinem cœli conscendit.

CAPUT XXVII.

VERS. 8. — *Agebant prædas de Gessuri, et de Gerzi, etc.* (HIBRON., *quæst. Hebr. in Reg.*) Illi pagi non erant sub potestate Achis. Habitati in terra antiquitus dicuntur, quia quieti et securi habitati fuerant, et nullius hostis deprecationes perpessi.

CAPUT XXVIII.

VERS. 3. — *Samuel autem.* (RAB. in *lib. Reg.*, tom. II.) Samuel superius mortuus legitur : sed causa resurrectionis ejus repetitur, ad damnationem Saulis, qui relicto Deo, contra legem, pythonem consulabat.

VERS. 6. — *Consuluitque Dominum.* (RAB.) Sicut

Hebræi tradunt, jejunando et orando a Deo petebatur oraculum : et Deus illis per somnia revelabat futura, quod Saul fecisse non legitur.

Neque per sacerdotēs. (Id.) In Hebr. *Neque per* אורימ *urim*, id est doctrinam, neque per ephod, scilicet quod sacerdos gerebat in pectore, in quo scriptum erat : doctrina et veritas.

VERS. 9. — *Magos.* Magi utuntur sanguine humano ; et contactu mortuorum in maleficiis et divinationibus arioli solis verbis, id est incantationibus divinant. Pythius dicitur Apollo harum artium cultor, a quo Pythionissæ, id est divini : hos Saul quasi zelo legis delevit ; quia, ut alii t, a dæmonibus coacti David regem esse futurum preconabantur.

VERS. 11. — *Quem suscitabo.* (Aug., *epist. ad Simplicianum*, tom. II.) Quæris utrum potuerit malignus spiritus excitare animam justî, etc., usque ad ut ad parem conditionem mortis referatur, quod uterque homo fuerit et mori potuerit, jam mortuus mortem vivo prænuñtiavit.

CAPUT XXIX.

VERS. 5. — *Percussit Saul.* Invidentes gloriæ David aiunt eum pugnasse tantum in decem millibus quasi minoris potentiz, Saul autem in millibus quasi innumerabilibus, nec addunt quot percussit invidentes illorum laudi, vel ne suos terrerent. In vetustissimis libris non habetur millibus : sed tanquam mille, et decem millia tantum.

CAPUT XXX.

VERS. 1. — *Cumque Amaleciz.* (GREG., *lib. xxix Moral.*) Considerandum est quid sit quod Amaleciz Siceleg invadunt et prædam capiunt, etc., usque ad quos communiter mundus habere desepxit.

VERS. 21. — *Substituerant.* Ducenti lassi viri, qui cum sarcinis sunt relictî, significant infirmos Ecclesiæ, qui cum spiritualibus viris currere nequeunt in via, sed quia fidem habent et opus bonum servant, a Christo præmium beatitudinis cum perfectis præcipiunt.

CAPUT XXXI.

VERS. 2. — *Percusserunt Jonathan, etc.* (RAB. in *lib. Reg.* tom. II.) Jonathan, Abinadab, etc., usque ad cum filiis periret.

VERS. 4. — *Arripuit itaque.* Gladio quo Amaleciz contra præceptum Dei pepercit, merito seipsum occidit : sic qui potestate pro communi utilitate accepta, aut non utitur aut abutitur, suo se nimirum gladio confodit, et quo ab hoste defendi debuerat, hostem potius juvat.

VERS. 11. — *Habitatores.* Quos Saul ab adversariis defenderat, rependunt quod possunt. Nos quoque benefactores nostros gladio peccati peremptos, quoad possumus, a Philistinorum opprobrio eripiamus.